

lógó orral elindult Khaireaszhoz. Ahogy meglátta ura, így szólt:

– Mi történt? Egyesek a hadizsákmány legszebb darabjait lopják el? Bánni fogják még gaztetteiket.

Az egyiptomi így felelt:

– Nem történt, uram, semmi. Csak az az asszony, kit sírva találtam az agorán, nem hajlandó eléd jönni, hanem földre vetette magát, kardot kér és meg akar halni. Khaireasz nevetve így szólt:

– Te ostoba, nem tudod, hogy kell bánni egy nővel? Kérlelni kell, dicsérgetni, ígéretet, és leginkább úgy tenni, hogy azt érezze: kedveled. Talán gorombán s pöffeszkedve közeledtél hozzá.

– Nem, uram! Mindent megtettem, amit mondasz, sőt kétszeresen. Még valótlan is állítottam rólad, azt találtam ki, nőül veszed. Emiatt háborodott föl leginkább.

Khaireasz így felelt:

– Nagyon vonzó s megnyerő lehetek, ha még nem is látott, de már megvetve utasít el engemet. Úgy tűnik, nemes szellemmel bír e nő. Senki ne zavarja, hagyjátok nyugalomban, ahogy neki tetszik. Tisztelnem kell ártatlanságát. Lehet, a férjét siratja szégyen.

8. KÖNYV

L Khaireasz azt gyanítván, Kallirhoét Dionüsziosz kapta hitvesül, útnak eredt, s bosszút forralván a király ellen, átpártolt a fáraóhoz; hajóparancsnoknak nevezték ki, s uralma alá hajtotta a tengert; a türoszi győzelem után megszállta Aradosz szigetét, hol a király elbűjtatta hitvesét, kísértét, s köztük Kallirhoét – minderről az előző könyvben adtam hírt.

Ez idő tájt Tükhé elképesztő s megrendítő fordulatot tervezett. Khaireasz fogságában volt Kallirhoé, de nem ismerte meg kedvesét. Hajóiba idegen asszonyokat ültetett, s így készült tengerre szállni. Épp tulajdon hitvesét hagyta volna a szigeten, nem mint alvó Ariadnét, s nem mint Dionüsziosz menyasszonyát, hanem hadizsákmányként vetette volna oda ellenségének. Égbekiáltónak tűnt ez Aphroditénak. Megenyhült már Khaireasz iránt. Jóllehet korábban irtózatosan haragudott éktelen féltékenysége miatt, mert hát neki ajándékozta a leggyönyörűbbet, mely Alexandrosz Parisz kincsét is túlragyogta, mégis szégyentele nélkül bánt a kegygel. Khaireasz ekkorra Erósz előtt is le-

8. KÖNYV

vezekelte bűnét, miután nyugatról keletre bolyongván temérdek csapáson ment keresztül. Megszánta hát Aphrodité, s amiképpen kezdetről fogva a két legszebbet kívánta egybefonni, tengeren s szárazon próbára téve őket, úgy döntött, újra egymásnak adja a két ifjút. Azt hiszem, az utolsó könyv lesz a legkellemesebb olvasmány, mely üdítően hat a zordon események után. Ebben a fejezetben nem lesz kalózkodás, sem raboskodás, se per, se csata, öngyilkossági kísérletek, háború és fosztogatás helyett igaz szerelem és törvényes frigy vár ránk. Miképpen hozta az istennő napvilágra az igazságot, és hogyan fedte föl egymás előtt az egymást fel nem ismerőket, elmondom tüstént.

Beesteledt. Seregnyi rabot hagytak a szigeten. Khaireasz föltápaszkodott, hogy rendelkezzeék a hajóra szállás felől. Midőn az agorán haladt át, egyszerűen csak így szólt az egyiptomi katonáknak:

– Uram, íme az asszony, ki nem hajlandó előjönni, hanem sírba óhajt szállni. Talán te rá tudod venni, hogy talpra álljon. Miért hagynád itt épp a legcsodásabb trófeát?

Polükharmosz is támogatta az ötletet, mert azt kívánta, ha lehetséges, új szerelem érje cimboráját, s általa vigasztalódjék Kallirhoé miatt. Így noszogatta:

– Menjünk be, Khaireasz!

Ahogy átlépte a küszöböt, s beburkolózva, a földön heverve megpillantotta a rabnőt, külseje és ziháló légzése szörnyen fölkavarta lelkét. Nyugtalanná vált. Bizonyal felismerte volna, ha nem lett volna abban a

„...íme az asszony, ki nem hajlandó előjönni, hanem sírba óhajt szállni.”

tudatban, hogy Dionüsziosz tett szert Kallirhoéra. Csöndesen közeledett felé, és ekképpen vigasztalta:

– Ne félj, asszony! Bárki vagy, nem bántunk. Azt a férfiút kapod férjedül, kit te óhajtasz.

Amíg e szavakat mondta, Kallirhoé megismerte a hangját, leleplezte előtte arcát, s akkor hirtelenében szinte egyszerre kiáltottak föl:

– Khaireasz!

– Kallirhoé!

Egymás karjába hullva ájultan estek össze. E meglepő fordulat láttán egy pillanatra Polükharmoszban is megakadt a szó, de kevésvártatva így intette őket:

– Keljetek föl! Megtaláltátok egymást! Az istenek meghallgatták imáitok. Ám ne feledjétek: nem Szürakúzában vagytok, hanem az ellenség földjén, előbb bölcsen rendezni kell ügyetek, hogy többé senki el ne választhasson titeket.

Hangosan kellett kiabálnia, mert olyanok voltak, mint akik mély kútba estek, s alig hallják a felülről beszűrődő hangokat. Lassan eszméltek föl, egymásra pillantván újra csókot váltottak, de újból elhagyta őket minden erejük, s összerogytak. Ez másodszor, s harmadszor is így történt. Egyre csak azt hajtogatták:

– Kallirhoé, téged tartalak karomban? Enyém vagy valóban?

– Hát igazán te vagy az, Khaireasz?

A Hír röpült mindenfelé: hitvese nyomára bukkant a tengernagy. Egy katona sem maradt sátrában, egy

hajós sem a fedélzeten, egy ór sem őrhelyén. Innen is, onnan is öszszesereglettek, s így kiáltottak:

– Boldog asszony, a legdaliásabb férj az övé!

Amikor megjelent Kallirhoé, senki nem magasgalt tovább Khaireaszt, minden tekintet a nő felé fordult, mintha ő lenne ott egyedül. Méltóságteljesen lépkedett Khaireasz és Polükharmosz oldalán. Virágot és koszorút szórtak rájuk, bort és illatszereket hintettek lábuk elé, egyszerre ültek győzelmi lakomát és megnyegzőt, a háború és a béke legszebb ünnepeit. Khaireasz szokása szerint a hajón aludt, mert bizony éjjel-nappal rengeteg tennivalója akadt. De azon a napon minden kötelességét Polükharmoszra ruházta, s ő maga még az est beálta előtt az uralkodói nászszobába távozott. Tudvalevőleg minden városban káprázatos villa van a Nagy Király számára fenntartva, hol aranyveretes ágy áll türiai bíborral festett, babulóniai szövettől szótt takarókkal fedve.

Ki mesélhetné el azt az éjszakát? Mennyi történetel telt meg, mennyi könnyel, s mennyi csókkal! Elsőként Kallirhoé kezdte magyarázni, miképpen tért magához a sírban, onnan hogy vezette elő Thérón, miként szelte a hullámokat, s hogy adták el rabszolgának. Khaireasz ez idáig meghatódva figyelt. Amikor Milétosz került szóba, Kallirhoé szégyenkezve elhallgatott. Khaireasz érezte, ahogy kavargó lelkében régi féltékenysége, ám lassanként lecsillapították a gyermekéről szóló hírek. Nem hallgatott meg mindent töviről hegyire, hanem így szakította félbe:

– Mondd, mi módon vetódtél Aradosz szigetére? Hol hagyta Dionüszioszt, s mi keresnivalód volt a királynál?

Kallirhoé azonmód megesküdtött, a per óta Dionüsziosznak színét se látta. A király ugyan szerelemre lobbant íránta, de egy csókra sem találkozott vele. Khaireasz így felelt:

– Igazságtalan és hirtelen haragú voltam, midőn a király ellen ily ádáz tettet követtem el, amikor nem is ártott neked. Tóled elszakítva nem tehettem mást, át kellett pártolnom a fáraóhoz. De nem hoztam rád ségyent, győzelmem híre betöltötte a Földet és a tengert.

Azzal diadalittasan beszámolt minden mozzanatról. Amikor már épp elég könnyet hullattak és mesét regéltek, egymást átölelve „örömmel tértek meg rendjéhez a hajdani hitvesi ágynak”.⁴¹

II. Fénytelen éjszaka volt még, amikor magas rangú egyiptomi követ érkezett a szigetre, s partra szállva nyomban Khaireaszt kereste. Polükharmoszhoz kísérték, de ragaszkodott hozzá, hogy senki másnak nem adhatja át a titkos üzenetet, csak Khaireasznak, s hozzátette, az ügy, mely miatt ide hajózott, nem tűr halasztást. Polükharmosz sokáig húzta-halasztotta a Khaireasszal való találkozást, nem

⁴¹ Homérosz: *Ódiüsszeia*. XXIII. 295–296. (Devecseri Gábor fordítása.)

akarta kellemetlen pillanatban háborgatni barátját. A követ azonban nem tágitott. Így aztán Polükharmosz résnyire kinyitotta az ajtót, s Khaireasz tudtára adta: sürgős ügy szólítja. Mint jó hadvezér, Khaireasz ily választ adott:

– Hívd be! A háború nem várhat.

Amint bevezették az egyiptomi hírnököket – sötét volt még az éj –, megállt az ágy közelében, és így szólt:

– Tudd meg: a perzsa király elpusztította a fáraót, a sereg egy részét Egyiptomba vezényelte, hogy helyreállítsák a rendet, a maradékot ebbe az irányba indította el, s hamarosan meg is érkeznek. Tudomására jutott, hogy Aradosz szigete az ellenség kezére került, ezért nemcsak az itt hagyott kincsekért aggódik, hanem mindenekfelett Sziateira királynő miatt nyugtalan.

Ennek hallatán föl pattant Khaireasz. Kallirhoé tartotta vissza, s így figyelmeztette:

– Hová rohansz? Előbb gondold végig a helyzetet! Ha közéteszed e hírt, lázadást szítasz magad ellen: ha embereid megtudják, mi történt, elveszítik beléd vetett bizalmukat. S ha újra fogságba kerülünk, gyötrelmünk keservesebb lesz, mint azelőtt.

Hamar meggyőzte az okos tanács, s amikor kilépett a hitvesi szoba ajtaján, már készen állt fejében az új haditerv. Kézen fogta az egyiptomi követet, összehívta embereit, s ekképpen szólott:

– Bajtársaim, győzelmet arattunk a Nagy Király gyalogerede fölött! Íme a követ, ki hírül hozta a daldalt, s átadta a fáraó levelét, melyben az áll: a lehető

legszaporábban hajózzunk oda, ahová őfelsége parancsolja. Mindenki készülődjék, indulunk!

Ekképpen rendelkezett, s a trombitás riadót fújt a szeregnek, hogy tüstént vonuljanak a hajókhoz. A hadizsákmányt és a foglyokat már előző nap hajóra rakták, semmit sem hagytak a szigeten, kivéve, ami súlyos vagy haszontalan tehernek látszott. Eloldották a köteleket, fölszedték a horgonyt, s ahogy ki-ki tette a dolgát, zsbongás és zúrzavar töltötte meg a kikötőt. Khaireasz körbejárta a triéreszeket, minden kapitánynak titokban megparancsolta, hajózzanak Küprosra felé, mondván, addig kell meghódítaniuk a szigetet, míg nem őrzi senki. Kedvező szelet fogván vitorlájukba másnap kikötöttek Paphoszon, hol Aphrodité temploma állott. Leeresztették a horgonyt, de mielőtt partra szálltak volna, Khaireasz követeket küldött, hogy békét és fegyverszünetet ajánljanak a szigetlakóknak. Miután elfogadták, partra szállította hadseregét, és adományokkal hódolt Aphrodité előtt. Töméntelen áldozati állatot terelt egybe, s megvendégelte katonáit. Mialatt a következő lépéseket fontolgatta magában, a papok (kik jövendőmondók is) kihirdették, hogy a jelek sokat ígérőek. Ezen fölbátorodva hívatta hajóskapitányait, háromszáz görög katonáját és az egyiptomiak közül azokat, kiket húségeseknek talált, s eképpen szólt:

– Bajtársaim és szövetségeseim, nagy diadalt aratunk együtt. Számomra veletek legderűsebb a béke és legveszélytelenebb a háború. Tapasztaltuk, s tudjuk,

egy szellemben harcolva a tenger urai lehetünk. Válságos idők járnak felettünk, így e pillanatban jól kell döntenünk jövőnkéről. Tudjátok meg, a fáraó életét vesztette a csatában, s a szárazföldön a király uralkodik. Talán azt tanácsolja egyikőtök, menjünk a király udvarába, és vessük magunkat lábai elé? Azonnal fölkiáltottak, hogy bármire hajlandóak, csak erre nem.

– Akkor hová menjünk? Mindenütt ellenség néz velünk farkasszemet, s a tengerben sem bízhatunk, hisz a király a szárazföld ura. Bizonyosan nem repülhetünk föl az égbe.

Csőnd támadt e szavakra. Egy bizonyos spártai, Braszidasz rokona, kit kényszerű időszakban száműztek hazájából, vette a bátorságot, és elsőként szólalt föl: – Miért keressünk búvóhelyet a király előtt? Miénk a tenger, s vannak hajóink. E kettővel elérünk Szicília-ba, s Szürakúzába, hol nem kell félnünk sem a perzsáktól, sem az athéniektől.

Mindenki helyeselte szavait. Egyedül Khaireasz tett úgy, mintha nem értene egyet, s ürügyként a hosszú hajóutat hozta fel, igazság szerint csupán próbára akarta tenni elszántságukat. Amikor látta, kitartanak elhatározásuk mellett, s alig várják, hogy hajóra szálljanak, így szólt:

– Görög férfiak, jól döntöttetek! Hálás vagyok jóindulatotokért és húségetekért. Az istenek oltalmával arra töreksem, ne csalódjatok bennem. Amde szám-talan egyiptomi van köztünk, kiket akaratuk ellenére

nem kényszeríthetünk. Legtöbbjüknek hitvesük és gyermekeik vannak, akiktől nem válnának el örömet. Közöttük szétszóródva igyekeztek szándékuk kipihatólni, hogy csak azok tartsanak velünk, kik erre vágnak.

III. Úgy cselekedtek, amiképpen parancsba adta. Kallirhoé kézen fogván Khaireaszt, félrevonta, s így szólt:

– Mi jár a fejedben, Khaireasz? Sztateirát, s a szép Rodogunét is Szürakúzába akarod hurcolni?

Erre Khaireasz arcába pír szökött, s ekképpen felelt:

– Nem magam miatt, hanem neked, szolgálóknak. Kallirhoé fölkiáltott:

– Soha ne tegyenek az istenek oly esztelenné, hogy Ázsia királynőjét fogadjam szolgálómmá, én, aki vendége voltam Babulónban. Ha kedvemben akarsz járni, küldd haza a királyhoz. Sztateira az, ki engem megöri-zött neked, s úgy védelmezett, mintha fivére hitvese lennék.

Így szólt Khaireasz:

– Nincs oly kérés, melyet neked ne teljesítenék. Te rendelkezél Sztateira felett, s az összes hadizsákmány felett, de mindenekelőtt az én lelkem fölött.

Örvendett Kallirhoé, s örömeiben megcsókolta Khaireaszt. Azután máris megparancsolta szolgálóinak, késedelem nélkül kísérjék Sztateirához. A királynő

történetesen legelőkelőbb perzsa udvarhölgyeivel a hajó fenekén tartózkodott, semmit sem hallott a történetről, így azt sem tudta, hogy Kallirhoé megtalálta Khaireaszt. Szigorú őrizet alatt állt, senki nem léphetett be hozzá, egy pillantást sem vethettek rá, s nem vihették hírül, mi zajlik körülötte. Amint Kallirhoé a hajóhoz ért, s a kapitány kíséretében a fedélzetre lépett, hirtelen mindenki megszeppent, ide-oda futkostak, s egymás közt halkán pusmogták:

– Megérkezett a parancsnok hitvese!

Sztateirából mély sóhaj szakadt fel, potyogtak könyvelei, s ekképpen jajveszékelt:

– Tükhé, hát erre a napra őriztél meg? Királynőként úrnő elé kell állnom! Talán azért jött, hogy szemügyre vegye, miféle szolgálót kapott.

E szavakkal panaszdalra fakadt, s ráeszmélt, mit jelent nemes születésűnek a szolgaság. Az isten azonban egykettőre gondoskodott a szerencsés fordulatról: Kallirhoé már szaladt, s Sztateirát átkarolva így köszöntötte.

– Királynő, légy üdvözölve! Hiszen királynő vagy, s mindenkor az is maradsz! Nem az ellenség fogságába estél, hanem szerető barát kezébe, kivel annyi jót cselekedtél. Az én Khaireaszom a kapitány. Haragja tette egyiptomi hajóparancsnokká, s azért bősziült fel, mert a király oly hosszan tartott engem a palotában. De elpárolgott már haragja, megbékélt, s nem ellensége többé Perzsiának. Kelj föl, drága barátom! Térj haza boldogan! Te is újra megtalálsz férjed. A király él,

Khairesz hozzá küld téged. Állj föl te is, Rodoguné, legelső perzsa barátom, s menj haza férjedhez! És mindazok, akiket a királynő óhajt. Őrizzétek meg emlékezetekben Kallirhoét!

Sziateira ezt hallván meglepődött, nem merte elhinni Kallirhoé szavát, de kétkedni sem tudott. Kallirhoét nem olyanak ismerte, aki viszontagságos pillanatokban tréfálkozott volna. A körülmények azonnali lépéseket sürgettek. Volt az egyiptomiak közt egy bizonyos Démétriosz nevű filozófus, a fáraó barátja, előrehaladott korú férfiú, műveltségben és jellemében kimagaslott az egyiptomiak közül. Khairesz őt hívatta, s így szólt:

– Magammal akartalak vinni, ám sorsdöntő hadműveletben teszlek szármegyedemmé. A királynőt a rangodat Artaxerxész előtt, ugyanakkor békét szerzel Egyiptomnak.

Ekképpen szólt, s Démétrioszt a Babülónba induló hajók parancsnokának nevezte ki. Mindannyian szíves örömet hajóztak volna Khaireasszal Szürakúzába, mert szinte hazájuknál, s gyermekeiknél is nagyobb becsben tartották vezérüket. De Khairesz csupán a hús jobb és leghatalmasabb gályát választotta ki, s velük készült átkelni az Ión-tengeren. A fedélzetre szállította valamennyi görög katonáját, az egyiptomiak s a föníciaiak soraiból azokat, kikről tudta, jeles vitézek. A küprosziaiak közül is nagy számban voltak, kik önként szálltak vele hajóra. Mindenki mást

szélnek eresztett, a zsákmányból egy-egy részt adományozott szolgálatukért, hogy örvendve és dicsőségesen térjenek haza családjukhoz. Nem volt senki, akinek kérését ne teljesítette volna.

Kallirhoé eközben a királyi díszekkel kívánt kedveskedni Szateirának, de a királynő nem fogadta el, hanem így szólt:

– Viseld te magad! Sugárzó szépségedhez királyi ékszer illik. Szükséged lesz rá, hogy megajándékozhasd anyádat, és áldozatot mutathass be atyáid isteneinek, én temérdek kincset hagytam Babülónban. Adjanak az istenek baj nélküli hajózást, s örömteli hazatérést! Ezentúl soha ne légy elválasztva Khairesztól! Emberségesen bánthál velem. Bizonyítottad igaz jellemed, mely méltó ragyogó bájaidhoz. A király fejedelmi letétet bízott rám.

IV.

Ki adhat számot az ezerféle jelenetről, mely azon a napon volt látható? Könyörögtek s búcsúztak, örvendtek és szomorkodtak, megbízást adtak egymásnak, s levelet írtak az otthon maradtaknak. Khairesz is levelet írt, méghozzá a királynak.

„Ítélethozatalra készültél, de én a legigazságosabb bírólótt győztem. Afelől, hogy ki jobb, s ki rosszabb, a háború pártatlanabbul ítél. A hadjárat nemcsak az én hitvesemet

adta vissza, hanem a tiédet is. Nem követem példádat, nem késlekedem, hanem gyorsan és kéretlenül, sértetlenül adom vissza Sztateirát, ki a rabságban is királynő maradt. Tudnod kell, nem én, hanem Kallirhoé küldi őt ajándékba. Azt kérjük, hálaból kegyelmez az egyiptomiaknak! Egy királynak mindenkinél előbb kell türelmet gyakorolnia. Derék katonáid lesznek, akik kitaranak melletted, hiszen azt választották, hogy seregében szolgáljanak, s nem engem kísérnek szövetségeseimként."

Khairesz ezt a levelet írta. Kallirhoé úgy vélte, helyénvaló, hogy levélben fejezze ki háláját Dionüsziosznak. Ez volt az egyetlen, mit Khairesz tudta nélkül tenni. Ismerve természetes féltékenységét igyekezett titokban cselekedni. Fogott egy kis írótableát, s e sorokat írta:

„Kallirhoé üdvözlétét küldi Dionüsziosznak, jötevőjének. Megszabadítottál a rablók kezéből és a szolgaság kötevényéből. Kérlek, ne neheztesd rám! Lélekben veled maradok fiunk által, akit rád bízok, hogy fölnevelj, és hozzánk méltó módon tanítsd! Ne ismerjen meg mostohát! Nemcsak egy fiad van, hanem egy lányod is, elegendő neked két gyermek. Amikor férfivá cseperedik, házastársd őket össze, s küldd el Szürakúzába, hogy láthassa nagyapját. Szívvel köszöntelek téged, Plangón! Ezen levelet saját kezemmel írtam. Isten veled, jószágos Dionüsziosz! Emlékezz Kallirhoédra!”

„A te gondjaidra bízom gyermekem, kit örömmel láttál.”

Lepecsételte a levelet, s észrevétlenül keblébe rejtette. Amikor elérkezett az indulás pillanata, és mindenkinek hajóra kellett szállnia, belekarolt Sztateirába, s a hajóra kísérte. Démétriosz a fedélzeten előkészítette a királyi sátrat, melyet bíbor- és aranyszálból szövött babülóniai takarókkal borított be. Kallirhoé nyájasan a kerevethöz vezette, és így szólt:

– Ég veled, Sztateira! Órizz meg emlékezetemben! Gyakorta írj Szürakúzába! Egy királynő bármit megtehet. Elmondom anyámnak, apámnak s isteneinknek, mennyire hálás vagyok jószágodért. A te gondjaidra bízom gyermekem, kit örömmel láttál. Tekints rá úgy, mintha helyettem ő lenne a letétbe helyezett kincs.

E szavak hallatán könny futotta el Sztateira szemét, és kísérői is sírva fakadtak. Kallirhoé, távozóban a hajóról, csöndesen letérdelt Sztateira előtt, s pirulva kezébe csúsztatta a levelet, majd lelkére kötötte:

– Add át szegény Dionüsziosznak! Rád és a királyra bízom őt. Vigasztaljátok! Attól félek, tőlem elszakadva kárt tesz magában.

Az asszonyok még beszélgettek, sirtak, s ölelték volna egymást, ha a kormányosok nem adnak jelt az indulásra. Mielőtt hajóra szállt Kallirhoé, térdre borult Aphrodité lábai előtt, és így szólt:

– Úrnóm, hálát adok neked a jelen pillanattért. Megkönyörültél rajtam. Add, hogy láthassam Szürakúzáat. A hatalmas tenger áll közöttünk, s tajtékzó vizek várnak még rám, de ha velem hajózol, nem félek semmitől.

Egyetlen egyiptomi katona se szállt Démétriosz hajójára úgy, hogy ne búcsúzott volna el Khaireasztól, s ne csókolta volna meg kezét és homlokát – egészen szívükbe zárták vezérüket. Khaireasz engedte, hogy Démétriosz flottája induljon hamarabb, s míg kiértek a nyílt tengerre, hallható volt, amiképpen áldás hangjai keverednek a jókívánságokkal.

V Ekképpen szálltak tengerre. A Nagy Király győzelmet aratván ellenségei fölött Egyiptomba küldte egyik kormányzóját, hogy megbízhatóan rendezze a viszonyokat. Ő maga pedig Aradosz szigetére sietett hitveséhez. Amikor Khiosz és Türosz környékén partot ért, s épp a győzelem ünnepére Hé-raklésznek mutatott be áldozatot, követ érkezett a hírel: „Aradoszt megostromolták, elhagyatottan áll, az egyiptomi hajók mindent elvittek, amit ott találtak.”

A hír nagy gyászt sejtetett, s azt sugallta, a király elveszítette a királynőt. A perzsa nemesek is gyászba borultak: „s mintha a hősért sírnának, magukért keseregtek”.⁴² Ki hitvesét siratta, ki nővérét, más a lányát, mindenki aggódott valakiért, ki-ki övéiért. Ellenségüknek már hűlt helye volt, de nem tudták, mely tenger felé vették útjukat. Másnap a látóhatáron egyiptomi hajók tűntek fel. Megdöbbenetette őket a

⁴² Homérosz: *Iliász*. XIX. 302. (Devescéri Gábor fordítása.)

látvány, s nem tudták mire vélni az esetet. Bizonytalanságuk csak fokozódott, mert királyi zászló lobogott Démétriosz hajóján, ami azt jelzi, a fedélzeten van a fáraó. Riadalom támadt, azt hitték, az ellenség közeleg. Futva vitték a hírt Artaxerxésznek:

– Lehet, kinevezték az új fáraót!

Fölugrott a trónról, s rohant a tengerpartra. Jelt adott a támadásra. Nem voltak hajóik, így teljes haderejét harcra készen a kikötőben sorakoztatta föl. Már felvonták ijaikat, s épp a gerelyt készültek elhajítani, amikor Démétriosz észbe kapott, és értesítette a királynőt. Sztateira előjött sátorából és megjelent a fedélzeten. A perzsák elhajtván fegyvereiket azon nyomban térdre hullottak előtte. A király meg se várta, míg kiköt a hajó, elsőnek ugrott a fedélzetre, átölelte hívesét, s örömkönnyek közepette így üdvözölte:

– Mely isten hoz haza téged, drága hitvesem? Hihetlen, hogy a királynőnek nyoma veszett, s az is, hogy eltűnve újra megtaláljuk. De miként kaphatlak vissza a tenger felől, amikor a szárazföldön búcsúztunk el?

Sztateira így felelt:

– Kallirhoé ajándékaként.

Amint a király meghallotta e nevet, mintha új sebet ütöttek volna a régre. Ránézett Artaxatészra, főemberére, és így rendelkezett:

– Vezess Kallirhoéhoz, hogy köszönetet mondhaszak neki!

Ám Sztateira így felelt:

– Tőlem hallhatod, mi történt.

Azzal együtt indultak a kikötőből a palotába. A királynő mindenkinék megparancsolta, hogy távozzék, kizárólag az eunuch maradhatott. Azután elmesélte, mi történt Aradosz szigetén s Küproszban, utoljára átnyújtotta Khaireasz levelét. A király elolvasta, s ezeryi érzés kelt benne. Mérgelődött, hogy elvesztette legértékesebb kincsét, bánta, hogy szökésre kényszerítette Khaireaszt, s aztán hálát adott ****⁴³, többé már nem láthatja Kallirhoét. Mindenekelőtt irigység fogta el, és így morgolódt az orra alatt:

– Sokkalta boldogabb, s szerencsésebb énnálam Khaireasz!

Amikor mindent elmeséltek egymásnak, Sztateira így szólt:

– Felség, Kallirhoé azt kéri tőled, vigasztald Dionüszioszt!

Artaxerxész főemberéhez fordult, és így parancsolt:

– Hívasd Dionüszioszt!

Dionüsziosz nagy reményeket táplálva jött hamar. Semmit sem tudott arról, mi történt Khaireással. Azt gondolta, az asszonyok közt Kallirhoé is megérkezett, és a király azért hívatta, hogy Kallirhoét bátorsága jutalmaként hozzá nőül adja. Amikor belépett a palotába, a király elé tárta a történeteket. Abban a pillanatban Dionüsziosz fölöttébb nemesen viselkedett, megcsillogtatta pallérozott jellemét. Mint akinek lába előtt villám csap le, de meg se rezzen, úgy hallgatta a

⁴³ Lakúna.

mennydörgésnél is dübörgőbb szavakat: „Khaireasz viszi Kallirhoét Szürakúzába”. Állt szilárdan, arcán a fájdalom legapróbb jele sem mutatkozhatott, hisz a királynő hazatért. Artaxerxész így szólt:

– Dionüsziosz, ha tehetném, visszaszolgáltatnám neked Kallirhoét. Bizonyítottad hűségedet és elkötelezettségedet. Ám tehetetlen vagyok, csak azzal vigasztalhatlak, hogy Iónia teljhatalmú kormányzójává teszelek, s „a Királyi Ház Legnagyobb Jótevője” címmel tüntetlek ki.

Dionüsziosz letérdelt, köszönetet mondott és rohanást távozott, hogy szabad utat engedhessen könyveinek árjának. Midőn kifelé ment, Sztateira titokban kezébe csempészte Kallirhoé levelét. Azután visszavonult, s elzárkózott. Fölsímvén Kallirhoé keze írását, nyomban megcsókolta a kis iratot, aztán a pecsétet feltörve szívéhez szorította, mintha vele lenne. Sokáig maradt így, csak sírt, s szeme előtt összemosódtak a sorok. Amikor elapadt könnyeinek forrása, óvatosan elkezdte olvasni. Megcsókolta Kallirhoé nevét, s amint odaért, hogy: „Dionüsziosznak, jótevőmnek”, kétségbeesett.

– Jaj! Jaj! Nem nevez már férjének. Hisz valójában te vagy az én jótevőm! Mit tettem én, amivel rászolgáltam e címre?

Mindenesetre kedvére való volt, amiképpen védkezett. Újra és újra átfutotta a sorokat, melyek azt sugalmazták, nem szívesen hagyta el. Lám, ily könnyen elhitei Erósz a szerelmessel, hogy viszontszeretik.

Azután gyermekére pillantott, s karjába véve így sóhajtott:

– Fiam, egy nap te is elhagysz, s anyádhoz hajózol. Ez a kívánsága. Egyedül fogok élni, de csak magamat okolhatom. Esztelen féltékenység pusztított el, s kiváltképpen te, Babülón!

Így szólt, s felszedelőzködött, hogy mihamarabb visszatérhessen Ióniába. Úgy vélte, vigaszt nyújt a hosszú út, a városok kormányzása, és mindennekfelett Kallirhoé milétoszi szobrai.

VI. Ázsiában ekképpen zajlottak az események. Khaireasz közben jó széllel vitorlázott Szicíliára partjai felé (végig hátszélben haladtak, s a hatalmas gályákkal biztonságban keltek át a végtelen tengeren), bár szüntelen rettegett, hogy újabb gonosz istenség keresztezi útját. Amikor feltűnt a látóhatáron Szürakúza, parancsot adott kapitányainak, hogy díszítsék föl a triérészt, és zárt rendben hajóznak a kikötőbe. A tenger békés volt. Amint a városbeliek meglátták őket, így kiáltott egyikük:

– Honnan jönnek ezek a hajók? Csak nem Attikából? Rajta, értesítsük Hermokratészt!

És kevésvártatva tudomására hozták a híreket:

– Hermokratész, fontold meg, mit tesz! A kikötőket zárjuk le vagy nyissuk meg? Nem tudjuk, hogy nagyobb hajóhad követi-e őket, s akiket látunk, csak az előőrs.

Hermokratész az agoráról a tengerpartra sietett, s rövest egy csónakot küldött az érkezők elé. Ahogy a követ a flottához ért, kilétük felől tudakozódott, mire Khaireasz megparancsolta egyiptomi emberének, eképpen válaszoljon:

– Egyiptomból érkezünk, kereskedők vagyunk, s a rakomány, mit a fedélzeten szállítunk, bizonynyal megörvendeztetni a szürakúzabeliket.

Erre így felelt:

– Ne hajózzatok be mindnyájan, míg ki nem derítjük, valóban igazat szóltatok. Nem teherhajókat látok, hanem óriási tengerjáró hadihajókat, melyek úgy festenek, mintha csatából érkeztek volna. Ez okból a többi hajó maradjon kívül, a nyílt tengeren, s csupán egy hajózzon be.

– Így fogunk tenni!

Elsőként Khaireasz triérésze siklott a kikötőbe. A felső fedélzeten egy babüloniai takarókkal borított sátor volt. Ahogy lehorgonyoztak, a kikötőt elárasztották az emberek. A sokaság természetesen kíváncsi, s mindenkit különösképpen foglalkoztatott, mi történt. Ez alkalommal ráadásul számtalan okuk volt arra, hogy összeverődjenek. A sátor láttán úgy vélték, nem embereket, hanem gazdag rakományt szállítanak. Találgatni kezdtek, ám mindenre gyanakodtak, csak az igazságra nem. Meg voltak győződve arról, hogy Khaireasz halott, remélni sem merték, hogy él, s pazar ajándékokkal tér haza Szicíliába. Khaireasz szülei nem mozdultak ki otthonukból. Hermokratész gyá-

szolt ugyan, de részt vett a közéletben, s ez idő tájt is jelen volt, a háttérben rejtőzve. Mindenki tanácstalan volt, feszülten figyeltek. Egyszer csak félrehúzták a sátorról a kárpitokat, s fölsejlett Kallirhoé alakja, amint aranyveretes ágyon, türiai bíborba öltözve ült Khaireasz mellett, ki hadvezéri dísz viselt. Égzengés vagy villámlás nem rendített még meg senkit annyira! Ki aranyat talált, nem kiáltott még akkorát, mint amekkorát Szürakúza népe e csoda láttán, melyre nincs szó, oly szemet gyönyörködtető volt. Hermokratész a sátor felé sietett, átölelte lányát, s így szólt:

– Élsz, gyermekem, vagy tévedek?

– Élek, apám! Most élek igazán, hogy téged látlak.

S hullottak az öröm könnyei. Ezalatt a többi hajóval megérkezett Polükharmosz. Miután elhagyták Küpros partjait, onnantól fogva a flotta másik felét ő irányította, mert hát Khaireasznak csupáncsak Kallirhoéra volt gondja. A kikötő zsúfolásig megtelt jókkal, épp olyan látvány tárult elénk, mint az attikai tengerviadal után. S valóban, azok a triéreszek is győzelmi koszorúval, szürakúzabeli hadvezér parancsnoksága alatt, háborúból tértek haza. A tenger felől jövők köszöntései keveredtek a parton állók örömkialtásaival: üdvivallgás, hálaadás és jókívánság fölváltva zengett mindkét oldalon. Közben megjelent Khaireasz atyja is, ám a váratlan örömtől egyszerűben ájulásba esett. Az ephébosztársak és a cimborák a gümnazionból egymás hegyén-hátán tapostak, hogy Khaireasz üdvözölhessék, s az asszonyok ugyanígy tettek, hogy

Kallirhoét köszönthessék. Kallirhoé még szebb lett, úgy tűnt, mintha szemünk láttára valóban Aphrodité emelkedne föl a tenger hullámaiból.

Khaireasz Hermokratészhez és atyjához lépve így szólt:

– Fogadjatok tőlem a Nagy Király fényűző kincseit! Azzal megparancsolta, hogy rakodják ki a mérhetetlen sok aranyat, ezüstöt. Azután megmutatta a szürakúzabelieknek az elefántcsontot, a borostyánkővet, a ruhákat és a különleges technikával készült drága remekműveket, beleértve a Nagy Király pamlagját és asztalkáját is. Így furcsa mód épp békében a médek zsákmánya töltötte be a várost, nem úgy, mint a szíci-liai háború után, amikor Attika szegénysége lepte el Szürakúzáat.

VII.

A nép egyszerre így kiáltott föl:

– Hívjuk össze a népgyűlést!

Alig várták már, hogy láthassák s hallhassák a hazatérőket. Szónál is sebesebben telt meg a színház férfiakkal és nőkkel. Midőn Khaireasz egyedül érkezett, kiáltozás támadt:

– Hívd Kallirhoét!

Hermokratész engedett a nép kérésének, s hívatta lányát. Az emberek az égre emelték tekintetüket, áldották az isteneket, s nagyobb hálát adtak e napért, mint a győzelem napjáért. Aztán kettéoszlottak, a fér-

fiak Khaireaszt, a nők Kallirhoét dicsérték, majd mindkettőjüket egyszerre. Ez kiváltképp örömére szolgált az ifjú párnak. Kallirhoét az aggasztó hajóút kimerítette, miután köszöntötte hazáját, nyomban otthonába vezették. De Khaireaszt visszatartotta a nép, mert minden kalandját hallani kívánták. A végéről kezdte, a korábbi gyászos eseményekkel nem akart bánatot szerezni népének. Ám az emberek csak így könyörögtek:

– Kérve kérünk, az elejével kezd! Mondj el mindent, semmit se leplezz el!

Khaireasz vonakodott, mert szűgyellte azt, ami nem úgy történt, amiképpen eltervezte. De Hermokratész így beszélt a lelkére:

– Fiam, ne szűgyelj semmit! Mondd el azt is, ami megrendítő s keserű! A ragyogó befejezés elhomályosítja mindazt, mi előtte esett meg. De ha hallgatsz, hallgatásod súlyosabb gyanúra ad okot. Hazád és szűleid előtt szólsz, kik egyformán szeretnek benneteket. A történet kezdeteit már ismeri Szürakúza népe, hisz a város házasított össze titeket. A kérők gonosz terve féltékenységet szított benned, s kíméletlenül megrúgtad hitvesed, ezt mindannyian tudjuk. Halottnak hittük Kallirhoét, s fényűzően eltemettük; elvetemült tetted miatt törvény elé idéztek, de magadat ítélted el, hogy hitveseddel együtt ragadjon el a halál. A nép azonban elejtette a vádat, fölsismervén, nem szándékos volt a tetted. Ami ezután következett, hírül hozták nekünk: Thérón, a kalóz éjjel utat tört a sírba, az áldo-

zati ajándékok közt élve találta Kallirhoét, hajójára tette, s Ióniában eladta rabszolgának. Hitvesed keresésére indultál, ám nem leltél nyomára, hanem helyette a tengeren egy kalózhajóra bukkantál, melynek fedélzetén minden haramia meghalt már a szomjúságtól, egyedül Thérón volt életben. A népgyűlés elé vezetted, hol kínvallatás után beismerte tetteit, s kesztre feszítették. A város tengeri követséget indított Kallirhoéért, és barátod, Polükharmosz önszántából veled hajózott. Ezt mind tudjuk. Mondd el, mi történt tengerre szállásod után.

Khaireasz innentől sodorta tovább a történet fonálát:

– Miután biztonságosan átkeltünk az Ión-tengeren, Milétoz urának, Dionüsziosznak a birtokán szálltunk partra, aki gazdagságban, nemességben és hírnévben minden iónt túlszárnyal. Ő volt az, ki Théróntól egy talentumért megvásárolta Kallirhoét. Ne rettenjetez meg! Nem kellett szolgálnia, ugyanis a pénzen vett szolgálot úrnővé tette, s hamarosan beleszeretett. Nem mert erőszakoskodni egy előkelő nővel, de nem is bírta hazaküldeni a szeretett nőt. Amikor Kallirhoé észrevette, hogy állapotos, minden áron igyekezett megmenteni leendő polgártársát, így kényszerűségből hozzámert Dionüszioszhoz. Eltitkolta a gyermek valódi származását, hogy úgy tűnjék, Dionüsziosztól született, és így méltóképpen nevelkedhessék. Szürakúzábeli férfiak, vagyonos polgárok növekedik Milétozban kiváló nemesember

keze alatt, ki tiszteletre méltó görög nemzetség leszármazottja. Ám ne irigyeljük tőle nagyszerű örökségét!

VIII.

Mindez később jutott tudomásomra.

Akkor partot érve, egy templomban Kallirhoé képmását pillantottam meg, s remény töltötte el lelkemet. De azon az éjjelen fríg kalózok portyáztak a partvidéken, és fölgyújtották hajónkat. Legjobb emberünket megölték, engem és Polükharmoszt foglyul ejtettek, s eladtak Kariába rabszolgának.

E szavakra gyászdal tört fel, s Khaireasz megingott:

– Hadd hallgassak a következőkről, mert nyomorúságosabbak az előzőeknél.

A nép fölkiáltott:

– Meséj el mindent!

Erre ekképpen folytatta:

– Az az ember, aki bennünket megvásárolt, Karia kormányzójának, Mithridatésznek volt a szolgálója. Megparancsolta, hogy bilincsbe verve ássunk. Miután néhány cellatársunk a börtönőr életére tört, Mithridatész elrendelte, mindannyiunkat feszítsenek kesztre. Engem is elhurcoltak. Polükharmoszt épp kínpadra akarták vonni, amikor kiejtette nevemet, s fölismert Mithridatész, aki Milétozban Dionüsziosz udvarában vendégeskedett, s jelen volt Khaireasz te-

metésén. Kallirhoé ugyanis értesülvén arról, mit tettek a latrok bárkáikkal, úgy tudta, meghaltam, ezért fényűző sírt emelt nekem. Mithridatész nyomban parancsot adott, hogy szállítsanak le a keresztről – már nagyon közel jártam a véghez –, s onnantól fogva barátiként viselkedett velem. Megkísérelte visszaszerezni Kallirhoét, és levelet íratott velem. A követ gondatlansága miatt azonban Dionüsziosz kezébe jutott az irat. Nem hitte el, hogy életben vagyok, hanem úgy vélte, Mithridatész próbálja elcsábítani hitvesét, ezért házasságtöréssel vádolva bepanaszolta a király előtt. A király mindenkit udvarába rendelt, hogy meghallgassa ügyünket. Ennélfogva kerekedtünk föl Babülónba. Dionüsziosz magával hozta Kallirhoét, kit az út híresé és csodálttá tett Ázsia minden vidékén. Én Mithridatésszel utaztam. Amikor megérkeztünk, a király ítélőszéke előtt mondtuk el védőbeszédünket. A király Mithridatészt hamar fölmentette a vád alól. Mialatt nekem és Dionüsziosznak készült döntést hozni hitvesünkről, Kallirhoét Sztateira királynő gondjaira bízta. Szürakúzabeli férfiak, nem is sejteitek, hány alkalommal határozta el, hogy hitvesemtől elszakítva véget vetek életemnek! Meg is haltam volna, ha Polükharmosz, egyetlen hű barátom nem sietett volna annyira szor segítségemre. A király nem törődött a perrel, mert egyre jobban perzselt a szerelem tüze, de nem csábította el Kallirhoét, s nem is erőszakoskodott vele. Aktenetes háborút indított Babülón ellen, ami szerencsés

fordulatot hozott nekem. A király kíséretében magával vitte Kallirhoét, én viszont azt az álhírt kaptam, hogy Dionüsziosz nyerte el hitvesem kezét. A király ellen bosszút forralván, a fáraóhoz pártoltam át, s dicsőségesen harcoltam a csatában. Miután elfoglaltam a bevehetetlen Türoszt, hajóparancsnoknak neveztek ki, s tengeri csatában diadalmaskodtam a Nagy Király fölött; Aradosz ura lettem, ezen a szigeten rejtette el a király a királynőt s a kincseket, melyek, íme előttek hevernek. A fáraót Ázsia urává tehettem volna, ha távol harcolva nem gyilkolták volna meg. Miután épségben hazajutattam a királynőt, s a perzsa előkelők anyáit, nővéreit, hitveseit s lányait, elnyertem a Nagy Király barátságát. Végezetül hazavezettem legkiválóbb görög katonáimat, s azokat az egyiptomiakat, kik jönni óhajtottak. De ne feledjétek, érkezik egy flotta Ióniából, melyen Hermokratész unokája lesz majd a kapitány!

Jókívánások követték szavait mindenütt. Ám Kallirhoéval ketten hálásak vagyunk barátomnak, Polükharmosznak. Igaz hűségről és jó szándékról tett tanúbizonyosságot! Ha jónak látjátok, adjuk hozzá hűgomat! Hozományként pedig busásan részesedjék a hadizsákmányból!

A nép jóváhagyta, s így kiáltott:

– Derék Polükharmosz, igaz barát, Szürakúza népe köszönetet mond neked! Nagy szolgálatot tettél a hazának! Méltó vagy Hermokratészhez és Kallirhoéhoz!

Khaireasz szólt újra:

– Azt kérem tőletek, háromszáz katonámat, a helyen férfiakat, bátor seregemet fogadjátok Szürakúza polgárai közé!

A nép újra hangosan helyeselt:

– Megérdemlik, hogy Szürakúza polgárai legyenek. Megszavazzuk!

A javaslatot elfogadták, s a harcosok azonnál lelepedtek a népgyűlés soraiban. Khaireasz mindegyik vitéznek egy-egy talentumot adományozott, Hermokratész pedig földet osztott az egyiptomiaknak, hogy azon gazdálkodhassanak. Mialatt a nép a színházban ünnepelelt, Kallirhoé elindult hazafelé, s útközben még betért Aphrodité templomába. Fejét lehajtva kiengedte haját, az istennő lábát megérintve csókot hintett rá, s így szólott:

– Hála neked, Aphrodité! Újra szemem elé tártad Khaireaszt Szürakúzában, hol először leányként a te akaratodból pillantottam meg őt. Úrnóm, nem teszek szemrehányást szenvedéseimért. A sors ezt mérte rám. Esedezem hozzád, ne válassz el többé Khaireasztól, hanem add, hogy boldogan éljünk, s majdan együtt térjünk örök nyugovóra!

Így ért véget Kallirhoéról szóló történetem.

UTÓSZÓ

Az antik szerelmi regény egyik legkorábbi képviselője Kharitón. Személyéről csupán annyit tudunk, amennyit a mű első lapján elárul magáról: „Aphrodisziasz szülötte vagyok, s e pillanatban Athénagorasz rétor titkára.” *Kallirhoé* című alkotása, mely az ókorban nagy népszerűségnek örvendett, Kr. e. I. század végén vagy Kr. u. I. század folyamán keletkezett. A regény eredeteinek kutatása alapján arra következtethetünk, hogy a görög szerelmi regényben, így Kharitón művében is, az eposz, a historiográfia, a szónoki művészet és a dráma egybefonódik, hogy egy új műfaj születhessen. Kharitón regénye is magán hordozza az elődök pecsétjét: lépten-nyomon homéroszi elemeket fedezhetünk fel, Menandrosz figurái kelnek új életre, s a történelmi keret megalkotásához a szerző saját céljainak alárendelve hol Thuküidész, hol Plutarkhosz modelljeit alkalmazza.

Minden görög regényben szerepel egy szép termetű ifjú, aki szerelemre lobbán egy gyönyörű lány iránt, s tőle elszakítva különféle megpróbáltatásokon megy keresztül. Khaireasz portréjában találkozhatunk a regé-

nyek hőseire jellemző általános tulajdonságokat, illetve személyesebb vonásokat is. Érzelmi kitörései, öngyilkossági kísérletei és indulatos természete miatt gyakran részesül negatív kritikában, de ezzel együtt is főhős, aki kiválik a tömegből, s eltérő magatartásával középpontba kerül. Khaireasz a fogalom klasszikus értelmében szintén hős: Homérosz műveiben a hősöz nevet azok nyerték el, akik életük árán harcoltak a csatamezőn. Khaireasz mindkét tekintetben hős lesz, s gyengeségeit, elmarasztalható tetteit ellensúlyozza katonai szereplésével, ugyanakkor jellemzése realizitikussá válik azáltal, hogy emberi hibák és pozitívumok egyszerre jelennek meg alakjában.

Dionüsziosz a kiváló, civilizált görög férfi, akinek vívódásaiban az emberi természet és a nemes származás összefüggéseit vizsgálhatjuk. Dionüsziosz Iónia uraként valóban nemes férfi, aki uralkodik érzelmlein, s katonaként hűségesen szolgálja királyát, azonban előkelő gyökerei és pallórozott jelleme nem mindenkori fegyverei, olykor a jeles ión is megbotlik. Alakjában egyszerre mutatkozik meg az időtlen értékeket hordozó görög férfiú és az ember, akiben indulatok, szándékok és érzelmek összetett módon hatnak, s ez befolyásolja a jónak ítélt értékek megvalósítását. Dionüsziosz ábrázolása nem véletlenszerű, jellemzésében tudatosságot lehet felfedezni: különböző írói eszközökkel a szerző hol összjáték, hol ellentmondás révén alakítja előttrünk Dionüsziosz karakterét. Khariótón tanító szándéka az özvegy szerelmes alakjában is

szembetűnő: ha túllépjük a törvény által megszabott kereteket, az értékek és a cselekedetek közt szakadék támad, s elkerülhetetlenül veszteség érzését kell átél-nünk.

A regény királynője Kallirhoé, aki szépségben is-tennőkkkel kelhet versenyre, hűsége Pénelopét idézi, Aphroditéhez mérhető vonzerejével pedig bajt kever, akárcsak Helené. Kallirhoé a mű kalandjai során vál-tozáson megy keresztül: a fiatal lányból feleség és anya lesz, a nemes nőtől szolga és hadifogoly, olyan helyzetekbe kerül, ahol döntenie és választania kell vagy le kell mondania korábbi értékekről. A regény elsődleges mozgatórugója Aphrodité, s hasonlókép-pen a rá emlékeztető hősnő is központi szerepet ját-szik a mű cselekményének előrehaladásában. Kal-lirhoé hol előlép, hol észrevétlenül eltűnik, de megállapíthatjuk, titokzatos jelenléte és távolléte nél-kül a regény kalandjai nem születhetnének meg. El-hajózáván Szicília partjaitól a Földközi-tenger ismeret-len vidékeire bolyong, míg hazatér és utolsó imájában így szól: „Úrnóm, nem teszek szemrehányást szenvedéseimért. A sors ezt mérte rám”, s megbékül az is-tennővel és közvetve saját énjével.

A regény három csillaga Khaireasz, Dionüsziosz és Kallirhoé, az ő alakjukban az író lelki mélységeket és magasságokat ér el. Khaireasz reménytelen csüggedése, Dionüsziosz nehéz tusái és Kallirhoé csendes küz-delmei alatt a szerző valóságáru és drámai módon tárja fel a szereplők lelkivilágát. Ezekben a mozzana-

tokban nyilvánul meg Kharitón művészi és írói kvalitása: bonyolult belső folyamatokat képes bemutatni, melyekkel könnyen lehet azonosulni, hiszen a hősök kalandjaiban emberi konfliktusok elevenednek meg. Eközben a regény háttérében szüntelen jelen van a szerelem, mely a távoli dicső múlt keretei között lép fel, s emberi sorsok történetét írja meg.

Az antik regényírók között Kharitón művének szereposztása egyedülálló, ennek egyik titka az, hogy a regény örök színpadáról nem mitikus hősök, hanem emberi arcok néznek ránk vissza, kiknek viselkedése pozitív vagy negatív példát adhat alapvető élethelyzetekben. Ez az évszázadokon keresztül elhanyagolt és későn felfedezett alkotás, úgy tűnik, izgalmas kalandjaival magával ragad, és valóságos karaktereivel műhatatlan értéket közvetít bármely történelmi korban.

OROSZ ÁGNES

TARTALOM

1. könyv / 5
2. könyv / 37
3. könyv / 63
4. könyv / 95
5. könyv / 117
6. könyv / 145
7. könyv / 169
8. könyv / 187